

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת **ורדה שניצר**
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 595

מסכת עבודה זרה ס"ד-ע'

בס"ד, ט' חשוון תשע"א

השבוע בגליון

- ◆ דג טהור עם טעם של דג טמא
- ◆ הבדל בין טעם של בעלי חיים יבשתיים לבעלי חיים ימיים
- ◆ הדבש - גם משמר וגם מעכל!
- ◆ המדרכה, כי אם בתוך נפשם פנימה.
- ◆ התליך הפקת הדבש
- ◆ רגלי הדבורים וכנפיהן מותרים באכילה
- ◆ הדבש הוא חומר משמר וגם חומר מעכל

- ◆ ייצור אבקת הגליטין
- ◆ מותר לשתות מי אקווריום?
- ◆ טעם שנפלט ממאכל כבוש
- ◆ התרנגולת שצנחה לקדרת חמאה

- ◆ כלי טרף - על קצה המזלג
- ◆ כלי "בן יומו" וכלי "שאינו בן יומו"
- ◆ מהי הגעלת כלים?
- ◆ האם הגעלת כלים היא מצווה?
- ◆ דינו של מאכל שבושל במיזיד בכלי שאינו בן יומו
- ◆ גליטין - מותר או אסור?

דבר העורר

"היום יש סיום?"

כך מכנים אותו. איש אינו יודע מניין הוא בא ולאן הוא הולך. הוא נמנה על האלמונים השקטים, המהלכים בצידי הדרכים, אשר אף את צילם אין הם מטילים על המדרכה, כי אם בתוך נפשם פנימה.

אה, כן, מוצאו מרוסיה. קשה לא להבחין בכך. הקסוט, חליפת הצמר המשובצת והשאיפות העמוקות מסגריית "נובלס", אינם מותרים מקום לפקפוקים. בכל יום ובאותה שעה הוא פותח בהיסוס את דלת בית הכנסת, דוחף את פניו המחורצות הנישאות על גוו הכפוף ושואל בביישנות: "היום יש סיום?" בדרך כלל הוא נענה בשלילה, כמוכּוּן. אך כאשר הוא נענה בחיוב, אין שמח ומאושר ממנו. כחץ מקשת הוא אף-רץ לסדר את השולחנות ואת הספסלים, להערים את הספרים על הבימה, להעמיד את בקבוקי השתיה על מקומם, וכמעט אינו מניח לאיש לסייע לו.

זוגיות משקפיו כה עבות, עד שלעיתים נדמה כי הן חוסמות את שדה ראייתו, אך לאמיתו של דבר, בלעדיו לא היה רואה מאומה. עתה, בחדס ה', אין הוא נתקל במהמורות. מבחין הוא בין כריכת סידור לכריכת חומש, והעיקר, כך הוא מצהיה, בין העריגה לרועגלה... לא, זו אינה בדיחה, הסכיתו ושמעו אהבת תורה של נשמה יהודית, עד מה גבוהה ונשגבה היא.

"יום אחד", הוא מספר, "עבדתי כדרכי בנקיון בניין המשרדים שבו אני מועסק". על הדרך שבה השיג את עבודתו למרות קוצר ראייתו, הוא מספר, כשחיוך על פניו, "אמרת לי לבעל המקום: ראה, פועל שראייתו תקינה לא ינקה מקומות שאינם מלוכלכים. לי אין ברירה. אנקה את הכל, כל יום... והתקבלתי לעבודה. **בכל אופן**", הוא חוזר לענייניו, "יום אחד, בסיום עבודתי, פניתי לבית הכנסת לתפילת המנחה והבחנתי בתכונה רבה, לעיני נגלו שולחנות עמוסים במאכלים ובמיני מתיקה. יהודים טובים ישבו ליד השולחנות, אך איש לא נגע במאכלים. הכל היו מרותקים לדבריו של אחד הנוכחים, אשר אמר את הדברים הבאים:

מורי ורבותי. זה מספר שנים שאני משתתף בשיעור הדף היומי מידי יום. ברוך ה', לא החסרתי אפילו פעם אחת. בכל יום, בשעה שש בערב, אני רץ לשיעור הדף היומי. **באחד** הסיימים חידדתי את אזני לשמע המשפט הבא שיצא מפי מגיד השיעור שסיים את המסכת, ואשר אותו נוהגים לומר בכל סיום: "אנו משכימים והם משכימים. אנו משכימים לדברי תורה, והם משכימים

דף סז/ב נותן טעם לפגם מותר

כלי טרף - על קצה המזלג

הדפים הנלמדים בימים אלה עוסקים בכלים הנאסרים לבשל בהם ובדרכי הכשרתם. בגליון הנוכחי נסקור נושא זה באופן כללי, ונרחיב את דברינו במספר פרטים בו.

כלי "בן יומו" וכלי "שאינו בן יומו": מאכל המתבשל בכלי פולט טעם, הנבלע בדפנות הכלי. כאשר יחזור ויבשלו בכלי זה, ייפלט הטעם הבלוע בדפנותיו ויבלע במאכל החדש. לפיכך אסרה תורה לבשל בכלי שבושלו בו מאכל שאסור באכילה, עד שתחלוף יממה מעת בישול המאכל האסור. כל עוד לא חלפו עשרים וארבע שעות מאז בושלו בו המאכל האסור, מכונה כלי זה "בן יומו". לאחר יממה, טיב הטעם הבלוע בדפנות הסיר מתערער ומתפוגג, עד שלדעת חלק מן הראשונים הוא פגום לאכילה באופן מוחלט. כלי זה מכונה "שאינו בן יומו".

מכל מקום, מדרבנן, אסור לבשל גם בכלי "שאינו בן יומו".

מהי הגעלת כלים? כלי "בן יומו" שאסור מן התורה, וכלי "שאינו בן יומו" שאסור מדרבנן, אפשר להגעיל ולהתיר לשימוש מיידי. פעולת ההגעלה היא הכנסת הכלים בלועי-הטעם האסור למים רותחים. פירוש המלה "הגעלה" הוא "הפלטה" (עיי' רמ"א או"ח סי' תנ"א סעי' ג'). כלומר: פעולת ההגעלה גורמת את פליטת הטעם האסור מדפנות הכלי (מאירי וכל בו). לפיכך, אין להגעיל כלי "בן יומו", האסור מן התורה, בכמות מים שאין בה כדי לבטל בשישים את הטעם שייפלט, שהרי אם הטעם הנפלט לא יתבטל במים הרותחים, לא זו בלבד שהוא ישוב ויטריף את הדפנות שמהן יצא זה עתה, אלא הוא ייבלע גם בדפנות הכלי שבתוכו הוא מוגעל. יש, איפוא, להגעיל כלי "בן יומו" בכלי בעל בית קיבול גדול, כדי שהמים הרותחים שבתוכו יבטלו את הטעם האסור הנפלט לתוכם מיד עם פליטתו ("תבואות שמש סי' ו').

אין להגעיל כלי "בן יומו": להלכה, כותבים ה"טור" והרמ"א (יו"ד סי' קכ"א): "אין להגעיל שום כלי כל זמן שהוא בן יומו". זאת, עקב החשש שכמות המים אשר בה מוגעל הכלי לא תהא מספקת ("משנה ברוה" סי' תנ"ב ס"ק כ'). בהגעלת כלים של פסח, אף מחמירים, ובטרם הפסח מגעילים את דוד ההגעלה הענק, **אם מעוניינים להמשיך** להשתמש בו בימי הפסח, אלא אם כן בשעת ההגעלה הוא הכיל כמות מים הגדולה פי שישים מכל הכלים שהוגעלו בו גם יחד (ראה ספר "הגעלת כלים" עמ' רכ"ה).

האם הגעלת כלים היא מצווה? דין הגעלת כלים מפורש בתורה (במדבר לא/כב - כג). אכן, הסמ"ק (קצ"ה) ורבינו תם (בספר הישר חלק התשובות סי' נ"ו), מנו זאת כמצווה [אף שאינה חיובית, הרי היא כמצוות השחיטה, המוטלת על האדם המבקש לאכול בשר, ואף מברכים על השחיטה]. אולם, רובם המכריע של הראשונים אינם מונים את הגעלת הכלים כמצווה מן התורה, משום שלדעתם פרשת הגעלת כלים שנכתבה בתורה, אינה אלא הודעה, כי כלים בולעים טעם אסור, תוך הסבר טכני כיצד ניתן להכשירם.

עיוני נשמה

הר"ר **משה ליכטנשטיין** ז"ל
ב"ר אליהו רפאל ז"ל
נלב"ט ט' בחשוון תש"ס
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידו
הר"ר **יהורג ליכטנשטיין** ומשפ' שיחיו-רעננה

עיוני נשמה

מרת **נגה בלום** ע"ה
בת יבדלחט"א ר' אפרים מאיר הל"ו ורחל ע"ה
נלב"ע כ"ג באב תש"ע
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידו אחיה
הר"ר **שמואל לנגסנר** וב"ב שיחיו - פי"ת

עיוני נשמה

הרב **פנחס רוזנבאום** זצ"ל
בן הרה"ג
רבי שמואל שמעלקא הלוי זצ"ל הי"ד
נלב"ע י"ג מר חשוון תשמ"א
תנצב"ה
הונצח ע"י בני משפחתו שיחיו

בספר "הגעלת כלים" (פרק י"א הערה 40) אף מסופר על מנהגם של בני הודו לברך על ההגעלה. אולם, אין אנו מברכים על ההגעלה, משום, שכאמור, אין היא מצווה, ואין מברכים על הימנעות מן העבירה ("איסור והיתר" כלל נ"ח ס" ק"ד).

דף 20/ב לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא

דינו של מאכל שבושל במזיד בכלי שאינו בן יומא

במאמר הקודם ציטטנו את הנפסק להלכה ("שולחן ערוך" י"ד סי' קכ"ב), כי חכמים תקנו שגם לאחר שחלף זמן רב מעת הבישול של מאכל אסור בכלי מסויים, היינו: "שאינו בן יומא", אין לבשל בו מאכל. בדרך כלל, כאשר חכמים אסרו צורת בישול מסויימת, אין לאכול מאכל שנעשה באופן זה. אולם מעניין לגלות כי הפוסקים ("פרי מגדים" י"ד סי' צ"ט ס"ק ז') דנים אם מותר לאכול מאכל כשר שבושל במזיד על ידי יהודי בכלי טרף "שאינו בן יומא". על שרשי מחלוקת זו נעמוד בשורות הבאות ועל ידי כך נתבונן בטעמי התקנה.

"לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא", כך מבואר בסוגיינו. כלומר: מן התורה אין לבשל מאכל כשר בסיר שביממה האחרונה בושל בו מאכל אסור, משום שטעם המאכל האסור בלוע בדפנות הכלי, והרי כמוות הטעם שנבלעה אינה בטלה בשישים באוכל המבושל בכלי זה לאחר מכן. זאת, מאחר שבעת חישוב הכמויות, אנו מתייחסים לדפנות הסיר כמלאות בטעם האסור, ואין בתכולת הסיר פי שישים מעבי דפנותיו. ההתייחסות אל הטעם כאל דבר-מאכל מכונה "טעם כעיקר". כלומר: הטעם הרי הוא כעיקר, כמאכל עצמו.

כל זאת ב"קדירה בת יומא", בתוך כ"ד שעות מעת בישול המאכל האסור. אולם בתום היממה מן התורה רשאי אדם לבשל בו ככל שיחפוץ, ובטעם הדבר נחלקו הדעות.

לדעת הר"ן, לאחר כ"ד שעות נפגם לחלוטין הטעם הבלוע בדפנות הכלי ופוקעת ממנו ההלכה ש"טעם כעיקר". לפיכך, מן התורה מותר לבשל בסיר זה, ואף על פי כן גזרו חז"ל שלא לבשל בו, כדברי הגמרא (ע/א): "גזרה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא". כלומר: חז"ל אסרו את כל הקדרות, מחשש שמא בטעות יבואו להשתמש בקדירה "בת יומא" ("ערוגות הבושם" י"ד סי' צ"ט ס"ק ג, ממשמעות שאר הראשונים). אולם יש שאינם גורסים הסבר זה בגמרא (עיי' "ביאור הגר"א" י"ד סי' קכ"ב) ולדעתם, לאחר כ"ד שעות הטעם הבלוע בדפנות הכלי אינו נפגם באופן מוחלט, ולמרות שהוא עדיין אסור, הרי הוא מתבטל כנגד מאכל אחר העולה עליו בכמותו, ואין צורך בעירובו בכמות העולה עליו פי שישים. אף על פי כן אסרו חז"ל לבשל בכלי זה, משום שמדרבנן (לדעת רוב הראשונים), "אין מבטלין איסור לכתחילה" - אין לגרום בכוונה תחילה לביטולו של דבר-איסור בדבר-היתר (רשב"א ב"תורת הבית הארוך" בית ד' סוף שער ד').

נשוב כעת למאכל שבושל במזיד בכלי "שאינו בן יומא" ונמצא, כי דינו של המאכל תלוי ועומד במחלוקת הנזכרת. שהנה, אם תקנת חז"ל שלא לבשל ב"קדירה שאינה בת יומא" נועדה למנוע עירוב ומכשלות, אין, אפוא, כל איסור עצמי במאכל זה, ואין מניעה לאכלו [כמובן, שהמבשל עבר על איסור] ("ערוגות הבושם" שם). אולם, אם חז"ל אסרו לבשל בכלי זה משום ש"אין מבטלין איסור לכתחילה", התבטל אסור באכילה, שכן, כלל זה גם קובע, כי העובר עליו במזיד, לא זו בלבד שלא התיר את דבר האיסור, אלא אף אסר בכך את המאכל המותר ("שולחן ערוך" י"ד סי' צ"ט סעי' ה, וע"ע "תפארת למשה" י"ד סי' צ"ד ושו"ת "אגרות משה" י"ד ח"ב סי' מ"א).

דף 20/א שאין ראיה לגר אינה קרויה נבלה

ג'לטין - מותר או אסור?

"תורת חיים", כך אנו מכנים את התורה הקדושה. בסוגיה בה אנו עוסקים, ניתנת לנו הזדמנות אחת מני אין-ספור, להיווכח, כי כל שורה בגמרא, כל דרשה וכל לימוד, חיוניים, חשובים ואקטואליים עד לימינו אנו, ובאים לידי ביטוי בכל ארחות החיים. במאמר זה נתמקד באופן בו חכמי התלמוד כרכו הלכה מסויימת בסוגיינו עם דרשה מן הפסוק, וניווכח בהשלכה הלכתית הנובעת מכך לגבי מאכלים רבים מאד הנפוצים כיום.

ייצור אבקת הג'לטין: במפעלי מזון ברחבי העולם, מרבים להשתמש בחומר מחולל פלאים, "ג'לטין". בכוחו לעבות מאכלים דלילים ולהקנות להם מוצקות, לאחות חומר מימי וחומר שומני יחד, להציל מאכלים עכורים, ועוד. הג'לטין מופק מעורות ומעצמות של בעלי חיים, והדרך המקורית להפקתו היתה על ידי ייבוש מוחלט של העורות והעצמות, עד שלא נותרה בהם לחות כלשהי, ולאחר שטיפתם, בישולם, ייבושם וטחינתם, מופקת אבקת הג'לטין.

בסוגיינו מבואר, כי מן התורה, מאכל אסור שהתקלקל לחלוטין, אינו אסור באכילה, שנאמר (דברים יד/כא) "לא תאכלו כל נבלה, לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה" - "כל הראויה לגר קרויה נבלה, שאין ראויה לגר אינה קרויה נבילה", וכך נפסק להלכה.

אלא שנחלקו הפוסקים אם מאכל זה אסור באכילה מדרבנן, ואף לדעת האוסרים אותו באכילה מדרבנן, קיים דיון נוסף בפוסקים: מה דינו של מאכל מקולקל זה, המעורב במאכל היתר ואינו נאכל בפני עצמו (עיי' "חינוך" מצוה תע"ב, בדק הבית להרא"ה בית ד' שער א, פ"ח י"ד סי' ק"ג ס"ק א, "מנחת כהן" תערובת ח"א פ"ט, פ"ר תואר" סי' ק"ג, שאג"א סי' ע"ה, ש"ח כללים מערכת ב' כלל כ"ה, שו"ת "נודע ביהודה" מהדו"ק י"ד סי' כ"ו).

מאחר שבתהליך ייצורו של הג'לטין, אין הוא ראוי לאכילה, ניתן לכאורה לקבוע, כי מן התורה אין כל איסור לאכלו. ואף לדעת הפוסקים, שמדרבנן אסור לאכול מאכל אסור שהתקלקל, הרי

לדברים בטלים". חשבתי לעצמי, הלא איני משכים לדברי תורה! בבוקר, מיד עם סיום תפילת שחרית, אני ממנהר למקום עבודתי, ורק בסימו של יום מתיש ומפרך אני נכנס לבית המדרש להתבסס מניחוח התורה.

הדבר הציק לי חשתי, כי אם אכן צודק אני, אזי, גם המשך התפילה "אנו עמלים והם עמלים - אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר", אף הוא אינו מתייחס אלא לאותם ה"משכימים לדברי תורה", ואני הרי איני נמנה עליהם. מספר חדשים הילכתי קדורנית. הן כה חפצתי להמנות על לומדי התורה, ועתה גיליתי להוותי כי הדבר לא עלה ביד.

היום פגשתי יהודי תלמיד חכם, שטחתי בפניו את מצוקתי, והוא הרעיף טל גן עדן על נשמת. "מכל פעולותך במהלך היום", שאל אותי הרב, "מהו הדבר שאתה מייחס לו את החשיבות הרבה ביותר?" "שיעור הדף היומי, כמובן", עניתי מיד. "נו", טפח הרב על כתפי, "ידידי! האם אין אתה משכים לדברי תורה? אה? אתה קם בבוקר כדי ללמוד. נקודה. בדרך עליך להספיק מספר דברים הכרחיים, אך העיקר עבורך הוא הלימוד. נמצא שאתה משכים לדברי תורה ואתה עמל ומקבל שכר".

"מאותו רגע באה הרווחה לנפשי", סיים, כשדמעות זולגות על לחיי.

"אני", המשך לספר פועל הנקיין, "הגרתי ספל מים כנגד כל דמעה שזלגה מעיני. הוא קונן על כך שבאפשרותו ללמוד בערב בלבד, ואני איני יכול ללמוד לא בבוקר ולא בערב, ולמען האמת, לעולם לא. אתה יודע, העיניים, השפה, יצאתי מן המקום אפוף תחושת עצבות וזכאון עמוק. אין לי סיכוי להשיכם לדברי תורה.

כעבור יומיים עלה בלבי הרעיין. אקבל על עצמי לסייע בגופי בהכנת מסיבת הסיום שנערכת בבית הכנסת מפעם לפעם, ובכל יום, אכנס לבית הכנסת ואברר אם עורכים סיום באותו יום.

כל יום:

כן, הוא משיב בחיך. כך גם אני משכים לדברי תורה. בכל יום אני משכים בבוקר מתוך תקווה, שהיום יהיה סיום ואוכל לסייע בו. אם אדע מראש את התאריך, לא אוכל להשיכם בכל יום לדברי תורה...

"היום יש סיום"

זהו סיפורו של יהודי תמים, אשר חש רצון כביר להתחבר בכל דרך אפשרית לתורת ישראל, ממנה נותק על ידי השלטון הקומוניסטי, עד שנפשו מצאה מנוח בהשכמה לסיום שאולי ייערך בכל יום. **אנו**, לומדי הדף היומי, אשרינו ומה טוב חלקינו, על שאנו משכימים בכל יום ללמוד ולהגות בתורת ה', ויהי רצון שיקויים בנו "אנו עמלים ומקבלים שכר".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או עבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק, פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף 20/ב גמר מגיעולי עובד כוכבים **הרהורי עבירה והגעלת כלים** הראשונים (בעלי התוספות עה"ת, ראב"ה, רמב"ן, רבינו בחיי וחזקוני) הקשו: מדוע נצטוו בני ישראל על גיעולי נכרים רק לאחר מלחמת מדין, ולא לפני כן, בתום מלחמתם בסיוון ובעוג? תשובות רבות נאמרו בדבר, ואחת מהן בשם הרבי מקוצק: **במלחמת** סיוון ועוג לא נתקלקלה מחשבתם של ישראל. מה שאין כן במלחמת מדין, שבה נאמר (במדבר כה/ח) "בנכליהם אשר נכלו", היינו, שטמאו מחשבתם של ישראל והחטיאום בהרהורי עבירה. **לפיכך**, דוקא אז נתחדשו דיני הגעלת כלים - להפליט את הבלוע בפנים... ("הגעלת כלים", מבוא).

דף ט"ו/ב נהי דתקיף להו יצרא דעביה, יצרא דיי"נ לא תקיף להו
שולחן ערוך של גנבים...

ויהי היום, ויהודי בריסקאי שהתהדר בתואר "ראש גנבי העיר", ערך סעודה בביתו.

באו תושבי העיר אל רב העיר, רבי חיים מברסק זצ"ל ושאלוהו, אם רשאים הם להשתתף בסעודה זו. ענה להם הגר"ח, כי למחר ישיב להם. קרא לאיש אל ביתו ואמר לו:

"**יודע** אתה כי שומר סוד אנכי. לכן, ברצוני לשאלך מספר שאלות, ותאמר לי את האמת".

נענע הלה בראשו.

- כיצד אתם נוהגים אם מזדמן לכם לגנוב בשבת?

- **גונבים.**

- ואם יש צורך להדליק נר לשם כך?

- **מדליקים.**

- ואם לשבור מנעול?

- **שבורים.**

- ומנכרי אתם גונבים?

- **וכי** ממון של נכרי אינו ממון?...

- ואם מוצאים שם בשר חזיר או טריפה?

- **לוקחים.**

- ומה עושים אתו?

- **מוכרים לנכרי.**

- למה לא תאכלוהו בעצמכם?

- **מה?** נעלב הלה עד עמקי נשמתו. וכי לא יהודי אנוכי? וכי אוכל חזיר או נבילה, רחמנא ליצלן?
 - אינני מבין, אמר לו הרב. עוברים על "לא תגנובו", מדליקים נרות ושבורים מנעולים בשבת קדש, אך חזיר ונבילה אינכם אוכלים?

- **מה** ענין זה לזה? השיב ראש הגנבים. הגניבה

הג'לטין אינו נאכל כמות שהוא, כי אם בתערובת עם מאכל כשר, ולפיכך, יש להתירו באכילה גם מדרבנן, למעט לדעת המחמירים ביותר האוסרים אכילת מאכל מקולקל גם בתערובת.

דא עקא, שאשר נתבונן היטב, נבחין, כי לפנינו מצוי ממשול שכמעט אין מבחינים בו, ולכאורה, לכל הדעות, אכילת הג'לטין אסורה מן התורה! שכן, אמנם, בעיצומו של תהליך הפקת אבקת הג'לטין נפגם טעמו של העור ושל העצמות, והם אינם ראויים לאכילה. אולם, לאחר מכן, בסופו של תהליך הייצור, לפנינו ג'לטין הראוי לאכילה. כלומר, המאכל שלא היה ראוי לאכילה, שב והפך למאכל הראוי לאכילה!

בעמדנו מול המבוי הסתום שאליו נקלענו, נוכל להיווכח בערכה, שלא יסולא בפז, של כל דרשה בתלמוד ואופן לימודה. רבינו הגאון רבי יעקב מליסא זצ"ל, בחיבורו הגדול "חווות דעת" על חלק יורה דעה ב"שולחן ערוך" (סי' ק"ג ס"ק א') קובע, כי מדרשת חז"ל בסוגייתנו מוכח מעל לכל ספק, שמאכל אסור שהתקלקל לחלוטין, **מותר עולמית**, גם אם לאחר מכן הוא שב והופך למאכל הראוי לאכילה.

שהנה, שואל ה"חווות דעת", הרי כלל יסודי הרווח בכל איסורי אכילה [מלבד בשר וחלב וכלאי הכרם] קובע, כי אכילה שלא כדרך אכילה, אינה נחשבת אכילה (פסחים כד/ב), ובכלל זה, כמובן, אכילת מאכל שאינו ראוי לאכילה. מדוע, אם כן, נזקקו חכמי התלמוד לדרשה מיוחדת מן הפסוק כדי להתיר אכילת בשר נבלה שפג טעמו?

אין זאת, מסיק בעל ה"חווות דעת", אלא שבכך הורונו חז"ל, כי לאחר שפקע האיסור מבשר נבילה, **שוב אין הוא חל עליו שנית**, גם אם הבשר ישוב לאיתנו בדרך כלשהי ויהפוך למאכל מלכים ערב. סר, איפוא, איסור התורה מהג'לטין, ונותרנו עם מחלוקת הפוסקים אם איסור תקף במקרה זה. הג'לטין המשיך להעסיק דורות רבים של פוסקים עד לימינו, אך חידושו של בעל ה"חווות דעת" הנלמד מסוגייתנו, משמש כאבן ברזל בהלכות מאכלות אסורות.

[יש לציין, כי ייתכן, שיש להתיר באכילה ג'לטין המופק מעצמות, משום שיתכן שעצמות כלל אינם נחשבים כמאכל אסור. ועיי' רמב"ם ה' מאכלות אסורות פ"ד ה' י"ח, ועיי' שו"ת "אחיעזר" ח"ב סי' י"א, ח"ג סי' ל"ג, שו"ת "משנת רבי אהרן" ח"א סי' י"ז, שו"ת "ציץ אליעזר" שהביא מדברי הגר"י אברמסקי, ועוד].

דף ט"ו/ב ועכברא בשיכרא

מותר לשתות מי אקווריום?

האם מותר לשתות מים מאקווריום שבתוכו שוחה בשלווה סרטן או יצור ימי אחר האסור באכילה? לא. איננו מעלים על דעתנו שמאן דהוא ישתה מים אלו בשקיקה, אך בכל זאת, יש לברר את הגדרתם ההלכתית של מים אלו, תוך בחינת ההשלכות המעניינות הכרוכות בעיון בנושא זה.

טעם שנפלט ממאכל כבוש: סוגייתנו דנה בכשרותו של משקה ששר, שלתוכו נפל עכבר. עכבר? שואל הרא"ש, מה שאלה יש כאן! הן הכל מכירים את טענתו של המן למלך אחשוורוש, כי בזוי הוא בעיני היהודים יותר מן הזבוב! שהרי זבוב כי יפול לגביע היין של היהודי, יסולק משם וימשיכו ללגום מן היין, אך אם נכרי ייגע ביין, ואפילו הוא המלך, שוב לא ישתוהו היהודים (מגילה יג/ב). מוכח, איפוא, כי מאכל שנפל לתוכו בעל חיים טמא, אינו נאסר באכילה. לפיכך, מסיק הרא"ש, כי סוגייתנו עוסקת בעכבר ששהה יום שלם בחבית השכר והוא נכבש במאכל, וכבוש הרי הוא כמבושל, הפולט טעם אסור לתוך האוכל, וכן דעת בעלי התוספות.

ההיה עכבר "כבוש" זה חי או מת? פרט זה לא פורש בדברי הרא"ש, ומחלוקת עצומה התעוררה בין הפוסקים סביב שאלה זו. יש הטוענים, כי שאלה זו חסרת-חשיבות מאחר שבשר "כבוש" פולט טעם, ומה לי אם בשר זה הוא של עכבר נושם או פגר של עכבר. לעומתם, יש החולקים בכל תוקף וסוברים, כי גוף חי אינו פולט מאומה! כנגדם ניצבים פוסקים אחרים הטוענים, כי גוף חי פולט גם פולט, אך טעמו אינו אסור, ורק טעמו של גוף מת הוא האסור (שו"ת "שואל ומשיב" מהדו"ג ח"א סי' מ"ג).

התרנגולת שצנחה לקדרת חמאה: בספרי הפוסקים מצויות דוגמאות רבות של מקרים שנקלעו לעין הסערה ההלכתית. כך, בעיר פרנקפורט דמיין שבגרמניה, עוררה תרנגולת תמימה ומסכנה פולמוס תקיף בין תלמידי החכמים, לאחר שבעלת-כנף זו מעדה לתוך קדרת חמאה רותחת ומבעבעת. היא מתה תוך שניות, אך זכרה לא ימוש לעד מספרי הפוסקים. אחד הרבנים הורה להשליך את החמאה ואף לא לתיתה לנכרים, מאחר שהתרנגולת נכוותה והתבשלה גם לפני מיתתה, ולפיכך, היא פלטה טעם לתוך החמאה בעודה "אבר מן החי", שאסור באכילה גם לבני נח! ה"חתם סופר" זצ"ל, הדן בספרו (שו"ת יו"ד סי' צ"ד) במקרה זה, נוהה אחר פסיקה זו וקובע גם הוא, כי גופו של בעל חיים פולט טעם גם בעודו בחיים. מקרה טראגי ביותר נידון בספרי הפוסקים, כאשר עולל רך, טבע בכמות עצומה של דבש, והפוסקים (ה"פרי חדש" וה"בית הלל", הובאו בשו"ת "שואל ומשיב" שם) נדרשו לקבוע אם הדבש מותר באכילה.

דג טהור עם טעם של דג טמא: כך או כך, הגענו אל האקווריום. לכאורה, אם עכבר חי, השוהה יום שלם בחבית שר, פולט טעם מגופו אל השכר, אזי, דג טמא השוהה באקווריום זמן ממושך, פולט טעם מגופו אל המים. נידון זה אקטואלי ביותר בחנויות לממכר דגים חיים שבבעלות נכרים, שבהם דגים טמאים ודגים כשרים מצויים יחד באותה בריכת מים. דגים אלו "נכבשים" יחד בבריכת המים במשך יום או יומיים, ולכאורה, הדג הטהור ספג טעם מן הדג הטמא ויהיה אסור באכילה. כמו כן, יש לברר את דינו של משקה, שנפל לתוכו מים מאקווריום שבתוכו שוחה דג טמא.

הבדל בין טבעם של בעלי חיים יבשתיים לבעלי חיים ימיים: ובכן, המהר"ם שיק זצ"ל (יו"ד סי'

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
 נשגד בזאת ברכת מזל טוב
 לרגל השמחה הרשומה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשונו

הרה"ג יעקב גולד שליט"א

ביהכ"נ חניכי הישיבות אחיעזר - אלעד
 לרגל הולדת הבת

הרה"ג נפתלי צבי גרשוני שליט"א

ביהכ"נ היכל משה-אלעד, המרכזי-טירת יהודה
 לרגל הולדת הבן

הרה"ג יוסף זק שליט"א

ביהכ"נ יוצאי חברון (מהרש"ל) - בני ברק
 לרגל הולדת הבן

הרה"ג מיכאל פטמן שליט"א

ביהכ"נ אהל יוסף - בית חלקיה
 לרגל הולדת הבן

בברכת התורה ולומדיה

מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת

מרת **דורה הנדלס** ע"ה

בת ר' שמחה הופמן הי"ד נלב"ט ע"ט חשוון

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה **שמחה הנדלס** - כפר חב"ד
 ובתה עו"ד **צפורה פיק** - ק. אונו

לעילוי נשמת

הר"ר **אשר יצחק לינדנר** ז"ל

ב"ר יוסף יהודה ז"ל

נלב"ט ע"ב בחשוון תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

ק"א, תלמידו של ה"חתם סופר", קובע, כי דברי רבו היו מכוונים כנגד בעלי חיים שביבשה. הללו, סופגים אל קרבם את המים בעת שהייה ממושכת בתוכם, ובהתאם, פולטים טעם מגופם אל המים. לעומת זאת, גופם של בעלי החיים הימיים חסין מפני המים, ואין הם מאבדים את טעמם לטובת המים שבהם הם שוהים.

דף ט/א הוא אימרטוטי אימרטט

הדבש - גם משמר וגם מעכל!

מבואר בסוגייתנו כי חתיכות קטנות של שרץ, האסור באכילה, אוסרות דבר-מאכל או משקה שנפלו לתוכו. בעקבות כך תמהים בעלי התוספות (ד"ה "הוא אימרטוטי אימרטט" וראשונים אחרים): "יש לתמוה עכשיו, היאך אנו אוכלים דבש דבורים והלא רגלי הדבורים מעורבים בדבש!" מלבד בעלי התוספות, ראשונים נוספים עסקו בסוגיה זו, והגיעו למסקנות מפתיעות כלהלן.

תהליך הפקת הדבש: רבים מאיתנו מכירים היטב את תהליך ייצור הדבש. כידוע, הדבורה יוצקת מגופה את הדבש לתוך תאים קטנים, המצויים בחלת דבש, שהיא וחברותיה מייצרות, וכאשר החלה מלאה בדבש, מפרידים ממנה את הדבש. בימינו, מבוצעת הפרדה זו על ידי מכונה, המסובבת את חלת הדבש במהירות גבוהה וגורמת לטיפות הדבש להנתק מבסיסן, ובעבר, עשו זאת בשיטות ידניות. אלא, שהן בעבר והן כיום, אין הדבש מזוקק כל עיקר, ומעורבים בו דבורים מתות שדבקו לחלה, חלקי חלה, שאריות גלמים, ועוד. **רגלי הדבורים וכנפיהן מותרים באכילה:** כעבור זמן מסויים מהפרדה זו צפה הפסולת המעורבת בדבש מעליו, אך גם בסיומו של תהליך זה נותרים בדבש חלקיקים של רגלי דבורים, אשר ניתן לזהות כנקודות זעירות, הכהות מן הדבש. לפיכך, תמהים בעלי התוספות, מדוע מותר לאכול את הדבש, והם מסיקים, כי למרות שגוף הדבורה אסור באכילה משום איסור שרץ, אין רגליה אסורות! וכך גם פסק הרא"ש (פ"ה סי' י"א): "רגלי הזבוב, או כנפיים, אינו חשוב כשרץ, אלא כעפר בעלמא".

הדבש הוא חומר משמר וגם חומר מעכל: אולם, חידוש זה לא התקבל להלכה, והראשונים נדרשו להעניק הסברים אחרים להיתר אכילת דבש הדבורים. כך, למשל, הרשב"א (ש"ת ח"א סי' פ') חושף, כי חומר הדבש נושא בחובו תכונה לשמר גופים שנכנסים בתוכו. אולם, כאשר הגוף שנכנס לתוכו קטוע, הדבש חודר לתוכו דרך הגדם, מעכל את הגוף והופך אותו לדבש! ידיעה חיונית זו נשנית גם בפייהם של תלמידי רבינו יונה (כמובא ברא"ש פ"ו סי' ל"ה): "שדרך הדבש להחזיר הדבר הנופל לתוכו - דבש". אין, איפוא, כל מניעה, לאכול דבש המכיל חלקיקים זעירים של רגלי דבורים. הן אינן רגליים - דבש הן.

	ו	נ	ש	ר	פ
	נ	ת	ב	ע	ר
	ש	ב	ד	ב	ש
	ר	ע	ב	ת	נ
③	פ	ר	ש	נ	ו

① ← (פ) (ר) (ש) (נ) (ו)
② ↓ (פ)
④ ↑ (פ)

רעבתן שבדבש נתבער ונשרף: בקשר לנושא זה, מפורסמת תשובתו של רבי אברהם אבן עזרא, אשר נשאל, מה דינו של דבש שנפל לתוכו זבוב. תשובתו היתה: "פרשנו, רעבתן שבדבש נתבער ונשרף". כלומר: "פרשנו" - כבר התפרש על ידיו, כי "רעבתן" - זבוב, "שבדבש" - שנפל לדבש, "נתבער ונשרף" - מתעכל בתוך הדבש, כלה ואיננו. תשובה קצרה זו נכתבה בצורה מתוחכמת, מאחר שמשפט זה ניתן לקריאה בארבעה אופנים שונים. מן האות "פ" העליונה אפשר לקרוא מימין לשמאל שורה אחר שורה, ומלמעלה למטה טור אחר טור. מן האות "פ" התחתונה ניתן לקרוא משמאל לימין שורה אחר שורה ומלמטה למעלה טור אחר טור.

היא פרנסתו; אם נזדמן לגנוב בשבת, מה נעשה? זו פרנסה וזו דרכה. ברם, לאכול טריפה וחזיר? וכי יצאנו מכלל ישראל? ...
למחרת ענה הגר"ח לשואליו:
אם אין האוכל גנוב, יכולים אתם לאכול שם...

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת עבודה זרה דף ס"ד יום ראשון ט' בחשוון

גר הצדק מחסל את עסקיו באיטליה

איון ופטר נולדו בכפר איטלקי שרבים מתושביו עסקו בהכנת פסלים לעבודה זרה. כאשר גדלו הילדים הם הקימו עסק בשתפות והצליחו מאד, בין היתר הם עסקו בשיווק פסלים, מכירת דירות, השקפת חמורים, ועוד. ועוד. אין לנו כאן מקום לספר איך זה קרה, אבל זה קרה: ביום מן הימים התגרר איון ויקרא שמו בישראל ר' אברהם. ר' אברהם פנה לפטר שתפו, ואמר: ידי הטוב, אני עוזב את המקום ועולה לארץ ישראל, עלינו לפרק את השתפות. התעצבו שני הילדים על פרדתם, אך מהר מאד הם התעשתו והתחילו לחלק את החפצים: חמור לי, חמור לך, בית לי, בית לך. כך הם חלקו את החפצים עד שהגיעו לפסלים... ר' אברהם לא רצה לקחת אותם - עבודה זרה! אמר פטר לר' אברהם: מה הבעיה? אני אקח את הפסלים ובמקומם אתן לך שני חמורים. ר' אברהם מאן ואמר לפטר: קח לך את הפסלים ואל תתן לי מאומה תמורתם! מדוע הוא נהג כך? כי בדף היומי לומדים שאם הוא היה לוקח משהו תמורת הפסלים, הוא היה נהנה מעבודה זרה כי הוא קבל משהו תמורתה, והדבר אסור.

כל יום הילד שלך לומד, מוסיף ידיעות בתורה!

למנוי לגליון לילדים חייג:
1700-500-151
חודש היכרות חינם

העלון יוצא לאור ע"י מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1, ת.ד. 471 בני-ברק, טל: 03-5775333, פקס: 03-7601020, E-mail: meorot@meorot.co.il
Main Office: Wagman street 1, P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL, tel: +972-3-5775333, Fax: +972-3-7601020

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 1-700-500-151

עוד חידושים בשולחן השבת

חדש! מאורות השבת חלק ט' עונג לימוד משפחתי. בכל שבת.

יש לכם הזדמנות להעשיר לחוויות הלימוד מדי שבת מלימוד הלכה בכל סעודה עם המשפחות המוסיפה אור ורגש לשולחן "מאורות השבת", זה פשוט זה קל וזו ברכה השבת, ומחזקת את הקשר בין בני הבית. לכל משפחה יהודית. למעלה מתמישים אלף משפחות כבר נהנות אתם מומנטים.

נושאי הלימוד בנרן זה: ינטילת ידים, קציצה בנטילת ידים, דיני הפנים והקבלה, סדר הנטילה, הלכות בציעת הפת, הלכות הפקגות בסעודה והפקטק בסעודה.

לפרטים והזמנות: 1700-500-151
להשיג בחנויות הספרים

חדש! הלכות הסעודה והנהגותיה

משרד ראשי: רח' ווגמן 1, ת.ד. 471 בני-ברק, טל: 03-5775333, פקס: 03-7601020, E-mail: meorot@meorot.co.il